

JUDEȚUL TIMIȘ–TORONTAL — ÎNFĂȚIȘARE SOCIALĂ

Extras din Anton Golopenția, *Opere complete, vol. I. Sociologie*. București: Editura Enciclopedică, 2002
Vezi, la sfârșitul documentului, adnotarea din același volum, semnată de Sanda Golopenția.

Aspectul actual al județului Timiș–Torontal este urmarea unei acțiuni de colonizare din veacul al XVIII-lea a cârmuirii austriece. Aducerea unui număr însemnat de țărani din Germania de sud-vest, în șesul depopulat de războaie și ajuns plin de mlaștini al Timiș–Torontalului de azi, a avut asupra băștinașilor români ai acestui ținut efectul injecției cu un ser puternic. Contrastele în care e atât de bogat Banatul în genere și Timiș–Torontalul îndeosebi, [sunt] manifestarea lipsei acesteia de echilibru.

Colonizările au prefăcut șesul pe care se creșteau vite și luncile inundabile ale Banatului în ținutul de economie rurală intensă de azi.

Nu e petec de pământ nefolosit în acest județ cu 76% teren arabil, nu e plantă utilă care să nu fie cultivată, iar faptul că e unul din grânarele țării nu stă piedică, ca să fie și județ faimos de crescători de vite, bogat, ca puține altele, în animale domestice.

Satele românești au ajuns să nu fie mai prejos de cele șvăbești așezate între ele, în privința economiei. Gospodăriile din satele Banatului arată aieva ținta râvnită de toate acțiunile de ridicare economică a țăranimii din alte ținuturi. Centrul acestui județ trebuia să fie un oraș mare, chiar dacă n-avea decât rostul să efectueze desfacerea prisosurilor bogate și multiple ale satelor lui. Dar Timișoara mai e și un centru industrial unde se prelucrează mai toate produsele agricole ale județului, totodată cel mai însemnat din orașele mijlocitoare de mărfuri străine de pe granița de vest a țării. Nu e de mirare că edilii ei vor ca municipiul lor, cel mai la apus așezat al țării, să fie și cel mai occidental întocmit. Cu bunăstarea a scăzut însă și în Timiș–Torontal, ca pretutindeni în lume, populația. Faptul e pus de obicei pe seama unei scăderi dezastruoase a natalității. Pricina e totuși mortalitatea foarte ridicată și deloc proporțională cu nivelul economic atins. De fapt, natalitatea țăranilor români din Banat e apreciabilă pentru un ținut de atare înstărire. Orice

comparație cu natalitatea șvabilor din Banat duce la constatarea aceasta. Dacă mortalitatea ar fi corespunzător de scăzută, Timiș–Torontalul ar putea da chiar un excedent de populație. Procesul de civilizare al țărănimii românești din șesul Banatului a fost forțat prin conviețuirea cu coloniștii germani. I-a dus la o stare economică comparabilă celei a acestor coloniști. Dar n-a atins nici pe departe starea sanitară și morală corespunzătoare. Când o acțiune va fi scăzut mortalitatea bănățeană la nivelul convenit, atunci vitalitatea mare a țăranilor români în raport cu cea a țăranilor șvabi ar putea să fie valorificată. De abia atunci bunăstarea țărănimii românești din șesul Banatului va înceta să fie un dezastru și [acesta] va deveni ceea ce e sortit să fie: un focar de burghezie rurală, asemănător ținutului dintre Brașov–Sibiu și Blaj.

Timiș–Torontalul este un județ cu o populație alogenă considerabilă. Grupul șvăbesc al germanilor din țară se găsește așezat aproape în întregime pe suprafața lui. Mult mai puțin numeros e grupul sârbesc. Timișoara numără printre locuitorii ei și un grup considerabil de evrei maghiari.

Românii se îndeletnicesc îndeosebi cu agricultura. Cei din Timișoara sunt cu deosebire funcționari, liber-profesioniști și într-o oarecare măsură funcționari particulari, comercianți, meșteșugari și lucrători. Dar numărul lor e mult prea redus în comparație cu nevoia de distribuție proporțională a elementului românesc în toate profesiunile și clasele, ce subzistă pentru statul român. Șvabii sunt bine reprezentați și în meserii și comerț. Evreii maghiari sunt reprezentați cu deosebire în industrie și comerț.

Vechea civilizație țărănească e în soluție în satele românești ale Timiș–Torontalului. Portul mai poate fi recunoscut, deși e amestecat cu numeroase piese de costum urban. Caracteristice sunt, în îmbrăcămintea de sărbătoare a fetelor și femeilor, salbele de galbeni. Puterea de constrângere a datinilor și a credințelor a scăzut mult. Totuși, satele sunt de-abia la începutul creării unor noi forme de integrare. Corurile și fanfarele frecvente și ziarele, care sunt destul de citite, reprezintă începuturile unei atari noi integrări.

Timiș–Torontalul e sediul unui institut de cercetare, Institutul Social Banat–Crișana, a cărui pildă ar merita să fie urmată în fiecare ținut al țării. Această asociație de liber-profesioniști și de funcționari, cu interes pentru cercetările sociale, din capitala Banatului, a adus până acum contribuții de un remarcabil spirit politic cu privire la cunoașterea și soluționarea a două probleme decisive ale Banatului: a „depopulării“ și a „satele din Clisura Dunării“, amenințate de sărbizare.

Țichindeal „gură de aur“ e născut în județul Timiș–Torontal. Tot în județul Timiș–Torontal se găsește și moșia Foeni, a familiei Mocioni, care a dat mai mulți conducători românilor ardeleni.

Județul Timiș–Torontal a fost până de curând unul din cele mai dinamice de pe pământul românesc. Dintr-însul au pornit în America și în restul țării, an

de an, un număr considerabil de elemente, care nu au găsit spațiu economic destul. Acum, dacă mortalitatea din Timiș–Torontal nu va putea fi restrânsă, aflulul de elemente cu un nivel de viață și cu aspirații mult mai modeste din celelalte ținuturi ale țării nu va întârzia mult.

Un proces de românizare a municipiului Timișoara e în plin curs. În anii de după război populația lui a sporit cu 33%, aproape în majoritate români. Proporția românilor s-a ridicat de la 10,4% în 1910 la 26,4% în 1930. Conjunctura favorabilă industriei din ultimii ani pare a mai fi săltat această cotă. Dată fiind mortalitatea scăzută a populației urbane alogene, e de prevăzut că, după câteva decenii, Timișoara va avea o majoritate românească.

Țărăncuță din Ususău

Adnotare Sanda Golopenția, 2002: publicat în *Enciclopedia României*, vol. ii, 1938, p. 469–470, cu 1 ilustrație în text. Semnat A.G. Vezi comentariul la *București — înfățișare socială*.